

Анастасія Дмитрівна МОСТОВА

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного маркетингу
Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро
email: a.mostovaya@duan.edu.ua

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Мостова, А. Д. Стратегічні аспекти економічного розвитку держави / Анастасія Дмитрівна Мостова // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 3. – № 3. – С. 87-97. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Сучасні умови розвитку соціально-економічних відносин, формування єдиного економічного простору та глобалізаційних процесів вимагають від України формування економічних стратегій розвитку, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів, цілей і завдань. Наявність ефективних економічних стратегій дозволяє на державному рівні здійснювати управління соціально-економічними процесами, враховуючи зовнішні та внутрішні фактори середовища.

Мета. Метою статті є формування теоретико-методологічних засад стратегії економічного розвитку держави.

Метод. У дослідженні використовувалися методи системного аналізу й синтезу, абстрактно-логічний, монографічний, узагальнення.

Результати. Проведено дослідження стратегії як наукової категорії. Проаналізовано теоретичні, методологічні та практичні підходи до дослідження стратегії як суспільного феномену. Показано розвиток фундаментальних наукових підходів до трактування поняття стратегії. Розглянуто ключові завдання стратегії при визначенні меж адаптації до зовнішніх факторів, та створення концепції, достатньо стійкої та гнучкої для досягнення поставлених цілей незалежно від впливу зовнішніх сил. Розкрито підходи до стратегії як державного документа, який визначає цільові орієнтири на перспективу, та окреслює основні напрямки забезпечення життєво важливих інтересів країни. Проведено межу між важливістю стратегії для встановлення закономірностей і механізмів державного управління, процесів розробки та прийняття управлінських рішень, та обґрунтування методології постановки стратегічних цілей та завдань, вибору інструментів їх реалізації відповідно до існуючої системи виробничих відносин та економічних процесів держави. Доведено необхідність встановлення цільового критерію як результату дії об'єктивних закономірностей розвитку суб'єкта стратегії, а також інтеграції стратегії та економічних процесів держави для створення ефективної економічної стратегії. Визначено об'єкт і суб'єкт економічної стратегії та сформульовано її мету і цілі. Проведено аналіз механізмів і завдань стратегії і тактики та розкрито сутність державної економічної політики. Показано, що напрямки економічної політики тісно пов'язані з загальними напрямками політики держави, забезпечуючи коригування економічних стратегій суб'єктів нижчих рівнів при коригуванні цілей, пріоритетів, завдань економічної стратегії держави.

Ключові слова: економічний розвиток, економічна стратегія, державна економічна політика

STRATEGIC ASPECTS OF THE STATE ECONOMIC DEVELOPMENT

Abstract

Introduction. *The current conditions of the development of socio-economic relations, the formation of a single economic space and globalization processes require Ukraine to formulate economic development strategies aimed at achieving strategic priorities, goals and objectives. The availability of effective economic strategies allows the management of socio-economic processes at the state level, taking into account external and internal environmental factors.*

Purpose. *The purpose of the article is to formulate theoretical and methodological foundations of the strategy of economic development of the state.*

Methods. *The methods of system analysis and synthesis, abstract-logical, monographic, generalization, were used in the study.*

Results. *The study of strategy as a scientific category is conducted. Theoretical, methodological and practical approaches to the study of strategy as a social phenomenon are analyzed. The development of fundamental scientific approaches to the interpretation of the concept of strategy is shown. The key tasks of the strategy are considered in determining the limits of adaptation to external factors, and the creation of a concept that is sufficiently stable and flexible to achieve the set goals, regardless of the influence of external forces. The approaches to the strategy are described as a state document that defines the targets for the future, and outlines the main directions of ensuring the vital interests of the country. The boundary is drawn between the importance of strategy for establishing laws and mechanisms of public administration, processes of development and decision making, and substantiation of methodology for setting strategic goals and objectives, choosing the tools for their implementation in accordance with the existing system of industrial relations and economic processes of the state. The necessity of setting the target criterion as a result of the objective regularities of development of the subject of the strategy, as well as the integration of the strategy and economic processes of the state to create an effective economic strategy is proved. The object and the subject of the economic strategy are defined and its purpose and goals are formulated. The mechanisms and tasks of strategy and tactics are analyzed and the essence of the state economic policy is revealed. It is shown that the directions of economic policy are closely connected with the general directions of the state policy, providing adjustment of economic strategies of the subjects of lower levels while adjusting the goals, priorities and tasks of the economic strategy of the state.*

Keywords: *economic development, economic strategy, state economic policy.*

JEL classification: Q10; Q18; O13

Вступ

Сучасні умови розвитку соціально-економічних відносин, формування єдиного економічного простору та глобалізаційних процесів вимагають від України формування економічних стратегій розвитку, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів, цілей і завдань. Наявність ефективних економічних стратегій дозволяє на державному рівні здійснювати управління соціально-економічними процесами, враховуючи зовнішні та внутрішні фактори середовища. Наявність стабільних та прогнозованих економічних, правових, інституційних умов дозволить створити надійне підґрунтя для комплексного і результативного стратегічного планування та контролю результатів державної економічної політики у всіх сферах народного господарства. В свою чергу, це сприятиме формуванню міцних державних інститутів, системи заходів і механізмів дієвої державної політики.

Фундаментальні питання стратегічного планування національної економіки та формування стратегій державного розвитку досліджені у працях зарубіжних учених: І. Ансоффа, Д. Брайсона, К. Боумена, К. Ендрюса, Б. Крозбі, Г. Мінцберга, А. Стрикленда, Дж. Стюарта, А. Томпсона, А. Чандлера та інших.

Вагомий інтерес до теорії, методології та практики розробки економічних стратегій державного розвитку виявили такі українські науковці, як: О. Алимов, Я. Базиліук, В. Богуцький, Б. Буркинський, В. Вакуленко, З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, О. Гончаренко, Б. Данилишин, О. Дацій, Я. Жаліло, В. Калінчик, Б. Кваснюк, В. Коломийчук, О. Лапко, А. Лисецький, Є. Лисицин, М. Малік, В. Мамонова, В. Месель-Веселяк, Л. Мусіна, С. Пирожков, П. Саблук, В. Тертичка, О. Шубін, Ю. Шаров та інші. Разом з тим, дослідження питань формування та реалізації економічної стратегії держави через призму актуальних завдань забезпечення національної безпеки та її складових потребує поглиблення.

Мета дослідження

Метою статті є формування теоретико-методологічних засад стратегії економічного розвитку держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування та реалізація комплексної стратегії економічного розвитку сприятиме прискоренню економічних та соціальних трансформацій, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та інтеграції України у сучасну світову економіку. Гостра необхідність трансформації економічної стратегії з формального документу до комплексу інструментів та механізмів управління потребує розвитку наукових положень щодо економічної стратегії як окремого об'єкту досліджень, якому властиві окремі специфічні закони формування та реалізації, які є специфічними та унікальними для національної економіки.

Теоретичні, методологічні та практичні підходи до дослідження стратегії як суспільного феномену розкриті у наукових працях фахівців різних сфер. Походження даного терміну пов'язано з військовою справою (у перекладі з грецької «στρατηγία» – мистецтво вести військо) та означає ключовий аспект військового мистецтва, пов'язаний з підготовкою, плануванням і проведенням військових дій, що впливають на результат війни [1].

На думку російського науковця В. Даля, стратегія є «вченням про оптимальне розміщення й використання наявних ресурсів і військових сил» [2]. Як можна зазначити, поняття стратегії пов'язувалося спочатку з особливостями реалізації військових операцій. Проте, незважаючи на здебільшого «мілітарний» підхід до визначення стратегії окремими науковцями [3-5], універсальність даного поняття ставала все більш очевидною та перспективною у цивільних сферах.

В сучасних наукових дослідженнях під стратегією найчастіше розуміють план дій у довгостроковому періоді реалізації. З огляду на те, що на перебіг військових дій впливають складно прогнозовані фактори, наприклад, непередбачуваність дій противника, фахівці військової справи потребували адекватного управлінського важеля, який би коригував дії військових сил згідно з поставленими цілями та завданнями. Отже, стратегія повинна розглядатися не як жорсткий і незмінний план дій, а скоріше як гнучка система заходів, які можуть і повинні адаптуватися до поведінки супротивника. Наприклад, прусський генерал Г. Мольтке вважав стратегією «еволюцією первинної управлінської ідеї відповідно до динамічних зовнішніх обставин [6, С. 36].

Стратегічні засади розвитку невійськових сфер пов'язані, в першу чергу, з дослідженням закономірностей поведінки об'єкту стратегічного планування та проектування можливих варіантів подальшого розвитку і підбору оптимальних управлінських інструментів, механізмів. Пріоритетними у даному випадку повинні бути

аспекти максимального врахування закономірностей розвитку об'єкта, формування відносин партнерства, прогнозованості, відкритості [7, С. 14].

Трансформація поняття «стратегія» пов'язана з розвитком менеджменту як науки, яка адаптувала його до специфіки функціонування господарюючих суб'єктів у ринковому середовищі. Так, американський науковець Дж.Б. Куїнн трактує стратегію як план, що дозволяє інтегрувати головні цілі організації, її політику та дії у єдину взаємоузгоджену керовану систему. На думку науковця, план не є незмінним переліком дій організації, вони повинні бути взаємоузгодженими із зовнішніми факторами, які змінюються. Для досягнення цього Дж.Б. Куїнн застосовує тактику, під якою пропонує розуміти систему короткострокових, адаптивних, гнучких дій, які застосовуються для досягнення стратегічних цілей [4, С. 23-24].

Саме гнучкість системи необхідних інструментів та здатність до адаптації є основним критерієм та функціональною характеристикою тактики. Ключовим завданням стратегії є визначення меж адаптації до зовнішніх факторів, та створення концепції, достатньо стійкої та гнучкої для досягнення організацією поставлених цілей, незважаючи на вплив зовнішніх сил [4, С. 31].

Розглянуті версії визначення терміну «стратегія» близькі до поведінкового підходу до формування стратегії. Зокрема, в теорії ігор стратегія трактується як складний план, який передбачає здійснення вибору альтернатив з урахуванням будь-яких імовірнісних варіантів розвитку ситуації [4, С. 34]. Суттєва увага при цьому приділяється можливості своєчасного реагування організації на втручання з боку зовнішніх сил чи факторів.

Метою стратегії є забезпечення досягнення цілей організації, незважаючи на подібне втручання, що потребує об'єктивного врахування можливих напрямів зовнішнього впливу та передбачення можливих реакцій на нього у програмі стратегічних дій [8-9]. У випадку повної прогнозованості таких впливів стратегію можна було б трансформувати у функціональний план із послідовності наперед визначених дій. Це можливо при функціонуванні організації у стабільних і незмінних умовах, наприклад, у розвиненій ринковій економіці. Стратегію організації Г. Мінцберг визначає як уніфікований, вичерпний, цілісний план із забезпечення виконання основних завдань [4, С. 35].

Планового підходу до трактування сутності стратегії дотримується науковець С. Єрохін, який вважає економічну стратегію комплексним планом по досягненню довгострокової мети, яка включає напрями, завдання та пріоритети економічного розвитку суб'єкта і комплекс відповідних заходів, дій та рішень [10, С. 18].

Розглянуті вище підходи до трактування стратегії недоцільні у випадку, коли організація впроваджує інноваційні технології, освоює нові ринкові ніші, продукти тощо. У даному випадку вплив факторів зовнішнього середовища настільки значущий, що не дозволяє повністю врахувати всі можливі реакції та дії фірми на ці фактори. Тому необхідно визначити загальні підходи, використовувані організацією для вирішення поставлених стратегічних завдань. На думку Б. Будзана, стратегія є набір правил, якими керуються при прийнятті управлінських рішень для забезпечення реалізації місії і досягнення цілей організації [11, С. 71].

Російський науковець В. Соловйов визначає стратегію як генеральний напрямок руху, генеральну лінію поетапного досягнення мети, провідний напрямок руху для поетапного досягнення поставлених цілей [12, С. 67]. Аналогічне визначення міститься в економічному словнику за редакцією С. Мочерного, де економічна стратегія - це довготерміновий курс економічної політики, спрямований на комплексне вирішення важливих економічних і соціальних завдань [13, С. 88]. Г. Мінцберг у дослідженні стратегії як наукової категорії представив її за принципом «п'яти «Р»: план, прийоми

(способи реалізації плану), модель поведінки, позиція відносно інших та перспектива (plan, ploy, pattern of behaviour, position in respect to others, perspective) [14, С. 11].

Доцільно зробити акцент на обов'язковому визначенні цільових установок (місії, цілей, завдань), на досягнення яких має бути спрямована стратегія. Згідно з визначенням А. Чандлера, стратегія - це система головних довгострокових цілей та завдань організації, необхідних заходів і дій, а також ресурсів для досягнення цілей [15, С. 13]. Отже, постановка цілей є початковою точкою стратегічного планування.

Фахівці Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та експерти Програми розвитку ООН у 2003 році розробили спільний дослідницький проект «Стратегічні документи соціально-економічного розвитку», у якому наведено наступні варіанти визначення стратегії: «довгостроковий узагальнений комплекс взаємопов'язаних та взаємозалежних рішень, що визначають пріоритетні напрями розвитку економіки, галузі, регіону тощо»; «система концептуальних цілей та інструментів для їх досягнення... те, що поєднує тактичні короткострокові дії у систему, яка забезпечує отримання стратегічних результатів»; «довгостроковий узагальнений план управління об'єктом, сферою або системою» [7, С. 18].

Науковець В. Манов вважає стратегію генератором можливостей розвитку, головною функцією якої є створення передумов для досягнення поставлених цілей [16, С. 297]. Якщо формування тактичних цілей базується на структурі суб'єкта, який їх досягатиме, стратегія має передбачати структурну модифікацію цього суб'єкта. Методологічно важливим у такому підході є фокусування на мінливості у стратегічній перспективі структурних ознак (коефіцієнтів або незалежних змінних) моделей, які у короткостроковому періоді вважаються незмінними.

Аналогічну позицію висловлює Г. Почепцов, який вважає за необхідне посилення ролі стратегії при переході між різними станами системи, коли традиційні процеси виходять за природні межі системи, а отже, спроможності стратегії структурувати середовище та діяльність [17, С. 4-5].

На думку українського вченого О. Шубіна, стратегія - це напрям діяльності організації, що охоплює ресурси і компетенції та передбачає отримання конкурентних переваг на ринку [18, С. 470]. Науковці О. Гончаренко та Є. Лисицин, які досліджували національну безпеку, визначають стратегію як категорію, що дозволяє встановити співвідношення між цілями політики та інструментами їх досягнення [19, С. 26]. Однак, наведені визначення наразі не розкривають повністю природу та закономірності формування економічних стратегій.

У державному управлінні під стратегією найчастіше розуміється конкретний документ, який містить цілі, завдання, критерії досягнення цілей, інструменти, а також визначеного суб'єкта її реалізації, зокрема, органів державної влади для державної стратегії. О. Гончаренко та Є. Лисицин визначають стратегію як конкретний базовий прагматичний документ, який визначає цільові орієнтири на перспективу, та окреслює основні напрями забезпечення життєво важливих інтересів країни [19, С. 27].

В останні роки органами виконавчої влади України було розроблено комплекс стратегічних документів, що містять стратегічні цілі, напрями та інструменти розвитку основних сфер національної економіки, зокрема:

- Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" (Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015);
- «Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р);
- Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 588-р);

-
- Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р);
 - Стратегії сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство на період до 2023 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.07.2019 № 595-р);
 - Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.02.2019 № 2697-VIII);
 - Експортна стратегія України ("дорожня карта" стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1017-р);
 - Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385) та інші [22].

Дослідження стратегічних документів у різних сферах національної економіки важливо для встановлення закономірностей і механізмів державного управління, процесів розробки та прийняття управлінських рішень, але не дозволяє дати обґрунтовані відповіді на фундаментальні питання щодо методології постановки стратегічних цілей та завдань, вибору інструментів їх реалізації відповідно до існуючої системи виробничих відносин та економічних процесів держави.

Для формування стратегії, незалежно від її рівня, першочерговими аспектами є обґрунтоване формулювання цілей та достовірне й об'єктивне визначення можливостей суб'єкта. Закономірно, що навіть на рівні сучасного підприємства, яке функціонує в умовах сучасної національної та світової економіки, не кажучи про економіку держави в цілому, визначення цих аспектів виключно в межах управлінської науки неможливо. Як вказує Д. Тис, стратегічні менеджери часто не погоджуються з економістами через суттєві розбіжності в обґрунтуванні вихідних (стартових) припущень. Стратегічний менеджмент, на думку фахівця, не враховує можливості економічного аналізу [20, С. 87]. Концентрація стратегічного планування лише на управлінських задачах позбавляє менеджерів від відповідальності за неврахування об'єктивних обмежень, і як наслідок - невідповідності цілей можливостям і неспроможності розробки стратегічних планів, орієнтованих на тривалу перспективу.

Викладене вище аргументує необхідність інтеграції управлінських та економічних знань. На думку ряду американських вчених (Д. Бесанко, Д. Дранове та М. Шенлі), розуміння економічних процесів дозволяє розробляти більш результативні та прозорі стратегії за рахунок чіткого встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями і пріоритетами та отриманим результатом [21]. Управлінці, які використовують економічні знання та дослідження, мають об'єктивно враховувати більшість факторів, що обмежує простір для управлінського маневру, але суттєво підвищує результативність управління. Отже, інтеграція стратегії та економічних процесів дозволяє створити ефективну економічну стратегію.

Трактування поняття «економічної стратегії» повинно враховувати обов'язкові науково обґрунтований цільовий критерій - невід'ємну характеристику стратегії. Даний критерій повинен встановлюватися як результат дії об'єктивних закономірностей розвитку суб'єкта стратегії. Економічна стратегія повинна враховувати закономірності стратегічної поведінки суб'єкта стратегії та розвитку суспільно-економічної системи, що дозволить створити надійний фундамент ефективності економічних стратегій. При цьому головною ціллю функціонування суб'єкта стратегії з економічної точки зору є забезпечення безперервності та цілісності існування як системи. В економічній системі таке існування забезпечує постійне відтворення суб'єкта стратегії в системі виробничих відносин. Але системна цілісність як ключова ціль стратегії повинна також передбачати можливість системної трансформації суб'єкта стратегії. Така модифікація є необхідною умовою адаптації до зовнішніх умов та подальшого відтворення суб'єкта. З іншої точки

зору, системна трансформація потребує чіткої стратегії, оскільки при зміні характеру внутрішніх системних взаємозв'язків стратегія не може виконуватися без механізмів її коригування.

На основі досліджених підходів до визначення поняття «стратегії» доцільно сформулювати економічну стратегію як цілісну систему дій суб'єкта, спрямованих на реалізацію мети, завдань та пріоритетів його економічного відтворення з урахуванням комплексу впливів зовнішніх та внутрішніх факторів у довгостроковому періоді часу. Економічна тактика є формою реалізації економічної стратегії, що охоплює комплекс заходів із адаптації суб'єкта та впливу на окремі економічні процеси з метою досягнення завдань економічної стратегії.

Отже, суб'єкт економічної стратегії - це будь-який суб'єкт (організація, держава, об'єднання держав тощо), спроможний впливати на процеси власного відтворення. На основі суб'єкта стратегії можна визначати рівень її формування. У подальшому дослідженні слід використовувати поняття «економічна стратегія держави».

Об'єктом економічної стратегії є ресурси, доступні суб'єкту стратегії, власні чи залучені, на які він може впливати прямо або опосередковано. Отже, потенційна доступність ресурсів потребує врахування такого специфічного об'єкту стратегії, як рішення інших стратегічних суб'єктів такого самого рівня, на які суб'єкт також може впливати різним чином. У даному контексті стратегія розглядається як система дій, спрямована в тому числі на залучення додаткових відтворювальних ресурсів.

Цілі економічної стратегії держави полягають у відтворенні як самої держави, так і соціально-економічної системи в цілому. При цьому в рамках економічної стратегії держави відбувається протистояння різних складових із різними інтересами. Так, економічні суб'єкти сфокусовані на власному відтворенні та розвитку та створенні на основі цих інтересів економічних стратегій, а держава представляє інтереси розвитку суспільства. Отже, особливості суб'єкт-об'єктних відносин і вагома роль суб'єкта є причиною виникнення низки взаємопов'язаних проблем у визначенні пріоритетів економічної стратегії держави та суб'єкта, що формує і реалізовує їх на практиці. Визначені специфічні розбіжності можуть спричинити невідповідність між стратегічними напрямками і завданнями, що в результаті знизить ефективність економічної стратегії держави.

Особливою характеристикою стратегії є її цілісність, яка тим важливіша, чим складнішим є стратегічний суб'єкт. Державна економічна стратегія має головну мету гарантування стабільного відтворення та соціально-економічного розвитку. З цієї точки зору держава як суб'єкт стратегії є уособленням суспільства, оскільки функціонування держави як елемента суспільства є наслідком стабільного та гармонійного його розвитку.

Економічна стратегія держави повинна бути спрямована на формування механізмів моніторингу та управління розвитком елементів соціально-економічної системи, умов реалізації стратегічної мети та забезпечення суспільного відтворення. Економічна стратегія взаємопов'язана з іншими стратегіями розвитку держави, які об'єднуються у єдину державну стратегію розвитку, а також охоплює стратегії суб'єктів різних рівнів.

Завдання економічної стратегії держави встановлюються у відповідності зі специфікою соціально-економічної системи і фактично є системою гнучких довгострокових цілей економічної політики, спрямованих на управління розвитком економічних суб'єктів різного рівня. Ринкові умови господарювання накладають відбиток на специфіку даних цілей, які зосереджені переважно на гарантуванні стійкого збалансованого економічного зростання, високої зайнятості населення, раціональної структури розміщення виробництва та ресурсів, справедливого розподілу доходів і майна, стабільності фінансово-кредитної системи, зовнішньоекономічного балансу,

прозорого економіко-правового середовища тощо [7, С. 17]. Пріоритети державної економічної стратегії встановлюються відповідно до фактичних умов функціонування соціально-економічної системи.

Економічна тактика зосереджена на реалізації стратегічних заходів, передбаченні можливого реагування об'єкта на проведені заходи, моніторингу та оцінюванні їх результативності, коригуванні і розробці способів та засобів впливу на об'єкт управління. Суб'єктами економічної тактики можуть бути державні органи й установи, а також недержавні інститути, які приймають на себе окремі функції тактичного управління. Об'єктом є діяльність економічних суб'єктів, управління розвитком яких здійснюється шляхом опосередкованого впливу на економічні індикатори та результати діяльності, або прямого впливу безпосередньо на їх діяльність. Очевидно, суб'єкт та об'єкт економічної тактики конкретизують суб'єкт і об'єкт економічної стратегії держави.

Державна стратегія і тактика постійно стикаються з проблемами протистояння інтересів різних економічних суб'єктів. Вирішення означених проблем можливе шляхом коригування як економічної тактики, так і економічної стратегії. Стратегія у поєднанні з тактикою забезпечують державне управління функціонуванням та розвитком економічної системи. Формування стратегії обумовлено значним впливом інституційних чинників, а тактика при цьому є відносно незалежною, оскільки безпосередньо залежить від специфіки економічної системи. При відсутності інтеграції стратегії зі специфічними чинниками функціонування системи тактика втрачає свою результативність разом із економічною стратегією. Отже, економічна стратегія потребує врахування об'єктивних закономірностей розвитку суспільства, та обмежується економічною тактикою. З іншого боку, конкретизація суб'єкта економічної тактики сприяє неузгодженості дій окремих інститутів державної влади, коли за невизначених стратегічних завдань ці інститути починають зміщувати акценти на власні інтереси. Тому ефективна взаємодія економічної стратегії і тактики держави залежить від прозорої інституційної та правової бази функціонування економічної системи.

Економічна стратегія у взаємозв'язку з економічною тактикою формують економічну політику держави, під якою слід розуміти діяльність органів державної влади й управління з визначення стратегічних цілей, пріоритетів, завдань, інструментів економічної тактики для їхнього досягнення, а також застосування цих інструментів [7, С. 19]. Напрямки економічної політики тісно пов'язані з загальними напрямками політики держави, забезпечуючи коригування економічних стратегій суб'єктів нижчих рівнів при коригуванні цілей, пріоритетів, завдань економічної стратегії держави.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проведене дослідження показало, що інтеграція стратегії та економічних процесів дозволяє створити ефективну економічну стратегію, оскільки врахування економічних процесів дозволяє розробляти більш результативні та прозорі стратегії за рахунок чіткого встановлення взаємозв'язку між стратегічними цілями і пріоритетами та отриманим результатом.

Економічну стратегію слід розуміти як цілісну систему дій суб'єкта, спрямованих на реалізацію мети, завдань та пріоритетів його економічного відтворення з урахуванням комплексу впливів зовнішніх та внутрішніх факторів у довгостроковому періоді часу. Економічна тактика є формою реалізації економічної стратегії, що охоплює комплекс заходів із адаптації суб'єкта та впливу на окремі економічні процеси з метою досягнення завдань економічної стратегії.

Економічна стратегія держави повинна бути спрямована на формування механізмів моніторингу та управління розвитком елементів соціально-економічної

системи, умов реалізації стратегічної мети та забезпечення суспільного відтворення. Економічна тактика зосереджена на реалізації стратегічних заходів, передбаченні можливого реагування об'єкта на проведені заходи, моніторингу та оцінюванні їх результативності, коригуванні і розробці способів та засобів впливу на об'єкт управління.

Економічна стратегія у взаємозв'язку з економічною тактикою формують економічну політику держави, під якою слід розуміти діяльність органів державної влади й управління з визначення стратегічних цілей, завдань і пріоритетів, інструментів економічної тактики для їхнього досягнення.

В Україні розроблено систему державних стратегій, спрямованих на створення умов для економічного розвитку різних секторів народного господарства. Розробка і реалізація економічних стратегій потребує визначення ключових пріоритетів стійкого економічного розвитку, впровадження сучасних інструментів і механізмів державної економічної політики, соціальної орієнтації державного стратегічного управління. Державні стратегії є базисом для розробки проектів державних, регіональних, галузевих, цільових програм соціально-економічного розвитку, що спрямовані на різні сектори національної економіки.

Список літератури

5. Словарь иностранных слов / под ред. Петрова Ф. Н. [и др.]. Москва : Советская энциклопедия, 1964. 784 с.
3. Стратегия [Електронний ресурс]. URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc2p/360082>»СТРАТЕГИЯ
6. Ожиганов Э. Н. Стратегический анализ политики: теоретические основания и методы. Москва : Аспект Пресс, 2006. 272 с.
7. Минцберг Г., Гошал С., Куинн Дж. Б., Стратегический процесс. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 567 с.
8. Клаузевиц К. О войне. Москва : АСТ, 2002. 558 с.
9. Thompson J. L. Strategic Management. London : Delmar Learning, 2001. 1141 p.
10. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави у нестабільних ринкових економічних системах. Київ : НІСД, 1998. 144 с.
11. Богуцький В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. *Управління сучасним містом*. 2002. №7-9 (7). С. 63-67.
12. Тертичка В., Вакуленко В. Стратегічне планування. Аналіз державної політики в Україні: навчальна дисципліна, сфера професійної діяльності, галузь прикладних досліджень / укл. О. І. Кілієвич, В. В. Тертичка. Київ : К.І.С., 2004. С. 63-66.
13. Єрохін С. А. Основні засади формування стратегій соціально-економічного розвитку України. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 12. С. 17-23
14. Будзан Б. Менеджмент в Україні: сучасність і перспективи. Київ : Основи, 2001. 349 с.
15. Соловьев В. С. Стратегический менеджмент. Ростов-на-Дону : Феникс, 2002. 444 с.
16. Економічний словник - довідник / за ред. С. В. Мочерного. Київ : Femina, 1995. 367 с.
17. Кэмпбел Д., Стоунхаус Дж., Хьюстон Б. Стратегический менеджмент. Москва : Прометей, 2003. 336 с.
18. Chandler A. Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise. Cambridge : MIT Press, 1962. xiv, 463 p.
19. Манов В. Реформы в постсоциалистическом государстве: опыт Болгарии. Москва : Экономика, 2000. 359 с.
20. Почепцов Г. Стратегія як мистецтво і особливий вид політики. *Політичний менеджмент*. 2004. № 2. С. 3-27.

21. Шубін О. Стратегічне управління як основна частина системи менеджменту підприємства. *Журнал європейської економіки*. 2003. № 4. С. 467-472.
22. Гончаренко О. М., Лисицин Є. М. Методологічні засади розробки нової редакції Концепції Національної безпеки України. Київ : НІСД, 2001. 48 с.
23. Teece D. J. Economic Analysis and Strategic Management. *California Management Review*. 1984. Vol. 26. No 3. Pp. 87-110.
24. Besanko D., Dranove D., Shanley M. The Economics of Strategy. New York : John Willey & Sons, 1996. x, 769 p.
25. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/t152/>

Reference

1. Petrov, F. N. (1964). *Slovar inostrannykh slov* [A dictionary of foreign words]. Moscow : Sovetskaia enciklopediia, 1964.
2. *Strategiia*. URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc2p/360082>>>СТРАТЕГИЯ
3. Ozhiganov, Je. N. (2006). *Strategicheskii analiz politiki: teoreticheskie osnovaniia i metody* [Strategic Policy Analysis: Theoretical Grounds and Methods]. Moscow : Aspekt Press.
4. Mintzberg, H., Ghoshal, S., Quinn, J. B. (2001). *Strategicheskii protsess* [The Strategy Process]. Saint Petersburg : Piter.
5. Klauzevic, K. (2002). *O voine* [About the war]. Moscow : AST.
6. Thompson, J. L. (2001). *Strategic Management*. London : Delmar Learning.
7. Zhalilo, Ya. A. (1998). *Ekonomichna stratehiia derzhavy u nestabilnykh rynkovykh ekonomichnykh systemakh* [State Economic Strategy in Unstable Market Economic Systems]. Kyiv : NISD.
8. Bohutskiy, V. (2002). Strategic planning of socio-economic development of administrative and territorial units. *Upravlinnia suchasnym mistom*. No. 7-9 (7). pp. 63-67.
9. Tertychka, V., Vakulenko, V. (2004). *Stratehichne planuvannia. Analiz derzhavnoi polityky v Ukraini: navchalna dystsyplina, sfera profesiinoi diialnosti, haluz prykladnykh doslidzhen* [Strategic planning. Analysis of public policy in Ukraine: discipline, field of professional activity, field of applied research]. Kyiv : K.I.S., pp. 63-66.
10. Yerokhin, S. A. (2004). The basic principles of formation of strategies of socio-economic development of Ukraine. *Aktualni problemy ekonomiky*. No 12, pp.17-23.
11. Budzan, B. (2001). *Menedzhment v Ukraini: suchasnist i perspektyvy* [Management in Ukraine: present and prospects]. Kyiv : Osnovy.
12. Solovev, V. S. (2002). *Strategicheskii menedzhment* [Strategic Management]. Rostov-an-Donu : Feniks.
13. Mochernyi, S. V. (1995). *Ekonomichnyi slovnyk - dovidnyk* [Economic Dictionary - Handbook]. Kyiv : Femina.
14. Campbell, D., Stounhaus, J., Houston, B. (2003). *Strategicheskii menedzhment* [Strategic Management]. Moscow : Prometei.
15. Chandler, A. (1962). *Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise*. Cambridge : MIT Press.
16. Manov, V. (2000). *Reformy v postsocialisticheskom gosudarstve: opyt Bolgarii* [Reforms in the post-socialist state: the experience of Bulgaria]. Moscow : Ekonomika.
17. Pocheptsov, H. (2004). Strategy as art and a special kind of politics. *Politychnyi menedzhment*. No. 2, pp. 3-27.
18. Shubin, O. (2003). Strategic management as a basic part of the enterprise management system. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*. No. 4. pp. 467-472
19. Honcharenko, O. M., Lysytsyn, Ye. M. (2001). *Metodolohichni zasady rozrobky novoi redaktsii Kontseptsii Natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Methodological principles for the development of a new version of the National Security Concept of Ukraine]. Kyiv : NISD.

-
20. Teece, D. J. (1984). Economic Analysis and Strategic Management. *California Management Review*. Vol. 26. No 3. pp. 87-110.
 21. Besanko, D., Dranove, D., Shanley, M. (1996). The Economics of Strategy. New York : John Willey & Sons.
 22. *Zakonodavstvo Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/t152>.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2019 р.